

Emlékeim a világháborúból.

A Cosna-tetőn.

Fájó szívvel vettünk búcsút a feledhetetlenül szép Csobános-völgytől s 1917. év december hó első napján gyalog menetekben az Ojtoz-patak mentén, Erdély délkeleti határán fekvő Hârja községbe érkeztünk. Egy napig pihentünk ebben a teljesen üres s az előharcokban elpusztított faluban. December hó 4-én, most már oláh földön, zimankós lucskos időben folytattuk útunkat a Grozesti felé vivő műúton. A déli órákban a műutat jobbra hagyva, nekivágtunk a beláthatatlan erdőrengetegnek s a végtelen útnélküli erdőceánban hegyre kapaszkodva, völgybe csúszkálva, egyedül iránytűnk jelzése után, a kora délutáni órákban elértük kijelölt célunkat a Vrf. Ungureana (772 ♣) kúpját.

Itt dandárparancsnokságunktól azt a parancsot kaptuk, hogy az erdőségen át vezető s állandóan ellenséges tűzben levő, egyedüli útat mellőzve, mindenütt az erdő védelme alatt, mielőbb iparkodjunk elérni a Tîrgul—Ocna melletti D. Cosna (768 ♣) hegyet, s az annak csúcsán és keleti oldalán húzódó állásokban, a csász. és kir. 82-ik gyalogezred vitéz székely harcosait még az éj folyamán váltsuk fel.

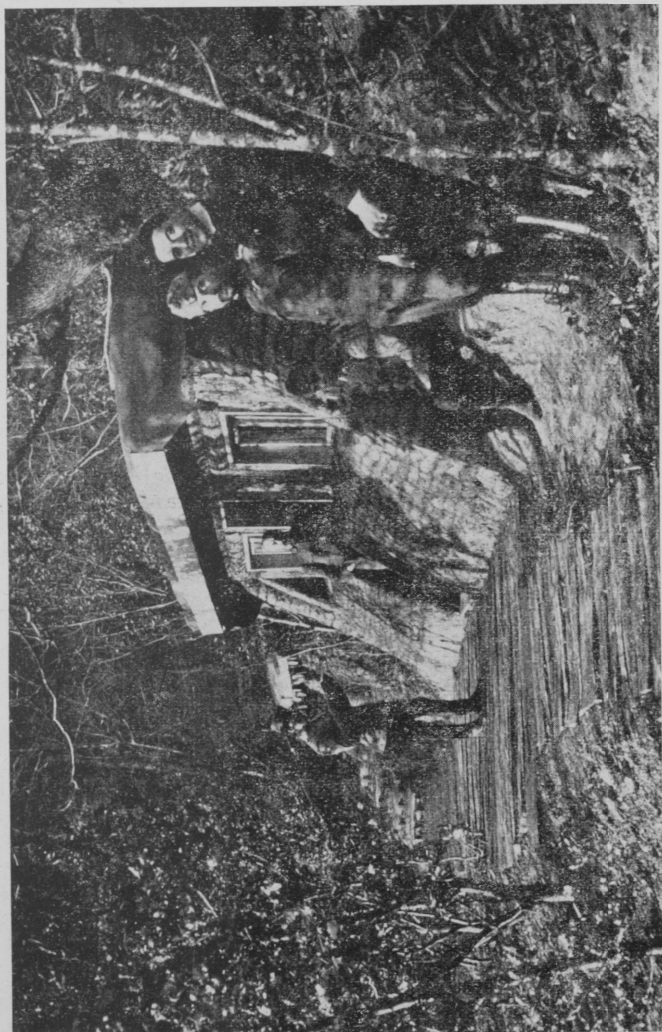
Az 1917. év augusztus hó 8-án kezdődött u. n. „Ojtozi csata” augusztus hó 19-én ért véget. E napon a 117. hadosztály, a 15. bajor dandárral a D. Cosnát — mely az előző napokban egyszer már birtokunkban volt — újra elfoglalta s az oláhok heves ellen-támadásaival szemben is megtartotta. Ez volt egyúttal az oláh hadjáratnak utolsó csatája, amellyel a mozgóharcnak, az egész arcvonalon, vége is szakadt. Ezután már mindkét, végleg kimerült fél csak arra szorítkozott, hogy elért harcvonalat megtartsa; legfeljebb kisebb jelentőségű küzdelmek árán, állásait itt-ott harcászatiag kedvezőbbé tegye.

Az állásharc tehát itt is állandó volt. Eppen azon a napon, melyen a D. Cosna felé haladtunk, az arcvonalnak ezen a részén ismét fellángolt a küzdelem s a sűrűn hulló hatalmas hópelyhek végtelennek tetsző függönye mögül, ugyancsak dörögtek az oláh ágyúk; a D. Cosna hegy csúcsa közelébe érkeve pedig sűrű egymásutánban süvítették fejünk felett az ellenséges puskagolyók s a friss hóval borított faágakról szorgalmasan rázogatták nyakunk közé a fehér hópelyheket.

Ennél s néhány könnyebb sebesülésnél nagyobb baj nem történt.

A sötétség beálltával a harci zaj elcsöndesedett. Mi is beérkeztünk rendeltetésünk helyére s az éjjeli órákban a felváltást

befejezve, már mindenütt a hős 10. honvéd gyalogezred derék vitézei őrizték a harc vonalat. Az éjszaka hátralevő óráiban mindnyájan helyszíni tájékozódást igyekeztünk szerezni. Igaz, hogy elődeink élőlőszóval, rajzok útján, s amennyire az éj sötétségében lehetséges volt, mutogatással is iparkodtak tájékoztatni bennün-

Cosna. — Tiszti fedezék.

ket. Így azonban nem sok biztos ismeretet szerezhettünk, s ez ott, az ismeretlen környezetben, inkább a fantázia növelésére volt alkalmas, mint a biztonsági érzés fokozására. Meg is ülte a lelkeket — bár ezt mindenki palástolni igyekezett — a bizonytalanság szorongó érzése.

Közbe-közbe a túlsó oldalról elég sűrűen hangzottak fel az egyes lövések, s itt-ott egy-egy kézigránát is hozzávágódott árkaik falához, vagy az előtte húzódnó drótakadályainkhoz s mi igazában azt sem tudtuk, honnan jött, az ellenséges árokból-e, vagy egy közelbe lopózkodó járőrtől? Most — több mint egy év-tized távlatában — már bevallhatjuk, hogy ebben a sötét éjszakában bizony félelmes és keserves néhány óra volt az, míg az első derengés homályos fénye mellett kikukucsálhattunk, s legalább az arcvonalunk előtti terepet szemügyre vehettük.

A mindinkább előtörő hajnali világosság aztán elég meglepetést tartogatott számunkra. Egyes helyeken, több száz méter hosszúságban, arcvonalunk alig 8—10 lépésnyire volt az ellenséges árkoktól, úgy, hogy kitolt „spanyoltöviseink“ az ellenséges drótkadályokkal összeértek, s a kézigránátokat kölcsönösen a legnagyobb biztonsággal lehetett átdobni az egyik árokból a másikba. Itt minden megmozdulás — amit az ellenség észrevehetett — biztos halál volt. Másutt viszont sok száz méternyi, sőt egyes helyeken egy kilométernyi távolságban húzódtak egymással szemben az arcvonalak. Világosan megállapítható volt, hogy mindkét fél ott építette ki harcverőjét, ahol az aug. 19-iki befejező csata napján éppen állott.

Előttünk és körülöttünk az elesett hősök temetetlen hullái meredtek felénk, a felettük olvadni kezdő hótakaró alól.

Legtöbbjének emberi volta sem volt már felismerhető, csak a rajta vagy mellette fekvő puska, sisak, bakkancs, vagy egyenruhafoszlányok bizonyították, hogy a szanaszét heverő emberi tagok: — egy-egy bakkancsos lábszár, egy-egy köpenyűjéből kinyuló kézfej, egy-egy csigolyacsont, vagy a továbbgurult s reánk meredő koponya — valamikor emberé, a dicsőség mezejére daloló ajakkal induló hőse volt.

Mert nemcsak az utolsó csata féktelen dühe és gyűlölete nem engedte, hogy szenté magasztosult halottjait mindegyik fél eltemesse, hanem a végtelen erdőséggel borított harcmező sűrű bozótjai és bokrai is annyira eltakarták a talán haláltusájában alájuk vánszorgó harcost, hogy míg az erdő teljes levélhullása be nem következett, a tetem feltalálása is lehetetlen volt. Levélhullás után a hó borította be, míg a nap tüzében olvadó hó alól szemünk láttára napfényre nem került.

Borzalmak borzalma tárult az emberi szem elé, ha ezen a harctéren pár száz lépésnyire körüljárt, s lelkén önkénytelenül is a sötét kérdőjelek fergetege viharzott át:

„Mi is az élet értelme?“ — ha ilyen a pusztulás.

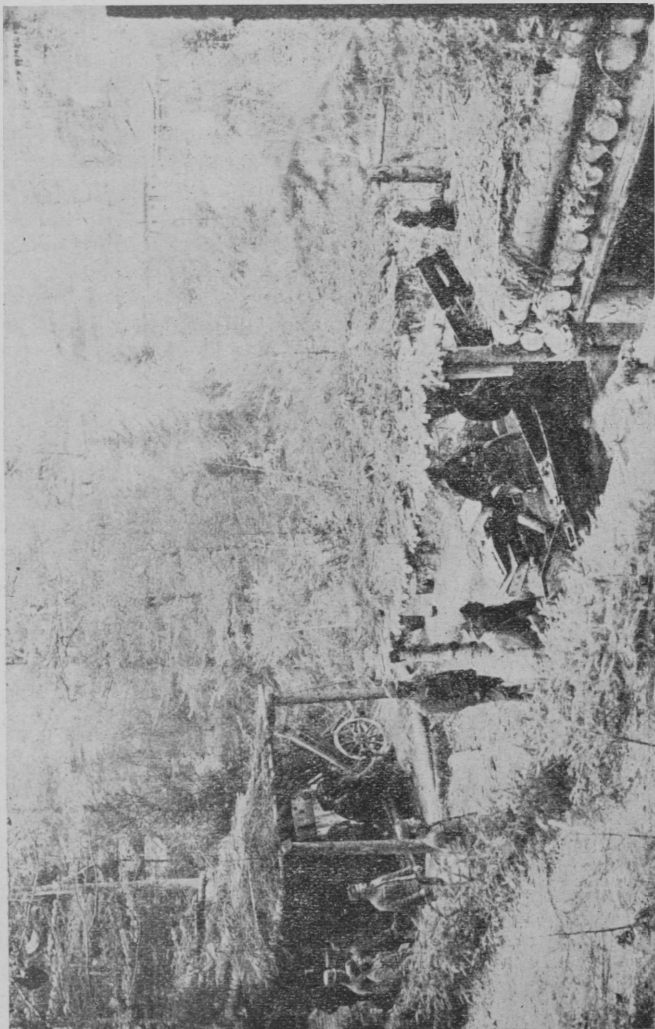
„Miért születünk?“ — ha ez a vég.

„Miért kell élnünk?“ — ha egymást soha nem látott ismeretlen emberek egymás kezétől, vagy az annyira felmagasztalt tudomány vak eszközeitől, a végtelenségig dicsőített emberi előrehaladás és kultúra nevében, éltük virágjában így hálnak meg.

Képzeletünk fájdalmasan, kíméletlenül sürgette, követelte e kérdésre a megnyugtató választ. Hasztalanul. Erre sem az alkotásra, az emberi nem boldogítására s az emberi élet meghosszabbítására hivatott, de tulajdonképpen halált, pusztulást ontó tu-

domány, sem a dicsekvő, de sajnós, a nagy mindenségnek csak kis látókörére szorító emberi ész, nem tud elfogadható, kielégítő választ adni.

Emberek vagyunk, — s ez magában hordja a gyűlölködés és velejáró pusztítás és öldöklés kérlelhetetlen végétét is.

Cosna. — Útegállás.

Lassan-lassan lecsillapodik és megnyugszik a háborgó s bajtársait sirató lélek, győzedelmeskedik felette a kötelesség nemes érzése. A halált osztogató ellenséges hadieszközök dörgő és sívító hangjaira pedig egyszerre hazáját féltő, szeretteinek jövőjéért

aggódó hős lesz mindenki és minden mást feledve, az oroszlán bátorságával verjük vissza az oláhok kényszeredett támadásait.

Egész nap folyt a küzdelem. A harc vonalnak hol egyik, hol másik részéről hallatszott élénk csatazaj, mígnem a beálló sötétség újra csendet hozott az egész tájra. Másnap, december 5-én is csendre ébredtünk. Csak nyolc óra tájban keletkezett az egész ellenséges harc vonalon szokatlanul erős puskaropogás és kézi-gránát-durrogás, melynek azonban sem a „magja” nem repült árkainkba, sem ágyúdörgés nem szolgáltatott hozzá kísérőzenét. Mi ez? Általános támadás előkészítése nem lehet! Rövid idő múlva a puskaropogás is megszűnt, s az ellenséges oláh árkokból vad örömrivalgás hallatszott át, melyet itt-ott megjelenő, improvizált fehér zászlók hamarosan meg is magyaráztak.

Fegyverszünet! Béke! Futott végig a hír pillanatok alatt harc vonalunkon és hozzátartozó részein. Embereink először kételkedő, hinni nem akaró szemekkel néztek egymásra, azután néma fohással tekintettek fel az Égre, mintha a mindenekfelett uralkodó legnagyobb hatalomtól, a minden csapatok legfelsőbb Hadurától várták volna a hír megerősítését. Hisz minden hadviselt ember tudja, hogy hányféle és milyen fantasztikus hírek járták keresztül-kasul sokszor a harc vonalat, melyből sohasem lett valóság. Ez a hír azonban — melyet különben már régen rebesgettek — most valóra vált. Igaz volt.

Csakhamar hivatalosan értesítettek minket is, hogy 1917. év december hó 5-én délelőtt 8 órától kezdve az orosz és oláh csapatokkal fegyverszünetet kötöttünk. Ez volt a világháború első fegyverszünete, mely a békét is méhében hordta. Hosszú, kínos évek, mérhetetlen szenvedések után tehát csakugyan eljött a nyugalomnak, csendnek és biztonságnak első boldog perce.

Az emberi szó gyenge, hogy kifejezze, a hangulatot festő toll erőltlen, hogy papírra vessen egy ezredrészét annak az érzésnek, mely lelkünket betöltötte és annak a fantáziának, mely merészröptű gondolatvilágunkat benépesítette. Élek! Élve maradok, ép-ségben kerülök haza, az áldott magyar földre, a családi tűzhely boldogító melege mellé, a szülő, a feleség, a gyermek, vagy a meny-asszony, a jóbarát s a többi szeretteim közé, a hazatérő hősnek kijáró tisztelet és hámulat dicsőítő özönében.

Mindez igaz volna? ... Nem korai még örömünk, reménységünk s boldogító tervezgetésünk? Hát a többi harctereken, az egész Európát keresztül szántó harc vonalakon mi van? Oda is elérkezett a fegyverszünet, a béke előjele? Hisz a hatalmas orosz gőzhenger és hitszegő oláh szövetségese már meghódolt! Úgy kell lenni, hisz mindenütt mi vagyunk a győzők, mi állunk az ellenség földjén! Hála neked jóságos Istenünk, nem hiába ömlött anynyi magyar vér, nem hiába áldozta fel életét annyi magyar hős testvérünk!

Győzelemittas mámorunkból, sajnos, hamarosan kiábrándítottak a hozzánk jutó hírlapok hírei, melyek fájdalunkra arról győztek meg bennünket, hogy a többi felmérhetetlen harc vonalakon szó sincs fegyverszünetről, békéről, hanem fokozott erővel, újabb és újabb technikai felkészültséggel tovább folyik az ember-

írtás, az öldöklő háború. Mit tudhattuk mi ezt, kiknek figyelme a fegyverszüneti hír első örömmámorában csak az átellenes lövészárkokig terjedt? Fájt a csalódás, sírt a lelkünk, de végre is sajtószívvvel bele kellett nyugodnunk kiszínezett reményeink összeomlásába.

Egykedvűen vettük tudomásul a minket illető fegyverszüneti rendelkezéseket, melyek szerint az említett időponttól kezdve, további parancsig harcvonalunkon kölcsönösen be van szüntetve az ellenségeskedés. A csapatok mindkét részről állásaikban maradnak s őrzik arcvonalait. A fegyverszünet tartama alatt egyik fél előőrsei se léphetik át saját drótakadályait. A legelől levő drótakadályok vagy árkok közé eső terület u. n. „semleges öv.” Ezen semleges övben, az ellenséges arcvonalak egymás közötti megegyezése szerint, csakis a halottaikat összeszedő és eltemető járőrök jelenhetnek meg, egyébként a semleges övbe lépni kölcsönösen mindenkinek tilos; aki ezt nem venné figyelembe, azt az ellenfél hadifogolynak tekinti.

Csakhamar megalakultak a legszomorúbb tisztségre hivatott járőrök és munkásosztagok s a semleges övben összeszedték halottainkat, kiket egyházi és katonai tiszteletadással, ragyogó téli napsütésben, ott temettünk el idegen földben, sírjukat hatalmas tölgyfakereszttel jelölve meg.

Azután a mögöttünk és körülöttünk fekvő s a hótakaró alól előbukkanó hősi halottainkat s azoknak szétszórt részeit szedtük össze — s amennyiben lehetséges volt — személyazonosságukat megállapítva, egy hatalmas közös sírban adtuk át a nyugalomnak s háborítatlan végső enyészetnek.

Ezzel be is fejeztük oláh haretéri teendőinket. Unalmasan teltek a napok s őriztük tovább csendessé vált harcvonalunkat. Sűrű egymásutánban kiküldött járőreink fáradhatatlanul járták a körülöttünk levő erdőségeket s irtották a farkasokkal csoportokba verődött elvadult kutyákat, melyek az erdőben való közlekedést ez ideig életveszélyessé tették.

Kovács József.